

RUS

- *nord for Ask*

ligger på leirgrunn i vekslende lende om lag 180 meter over havet. Kasbekken danner grense mot Spenningsby i nord og vest. Også mot Nordby i sørvest og Ask i sør er delet markert ved bekk. I øst støter innmarka til egen skog, som strekker seg til delet mot Gjerdrum. Rus er den nørdeste garden i Nittedal hovedsokn.

Gardsnarnet er visstnok samme ordet som rus eller rusa (uttalt med lang u) som betyr hop, opplagt haug, også steinhop, røys. Det er et gammalt ord som en kan følge langt bakover i flere indo-europeiske språk.

Rus er trolig den eldste garden i området Østby-Spenningby og ble kanskje ryddet alt i eldre jernalder. Den ble liggende øde etter svartedauen og ryddet på ny i slutten av 1500-tallet. Garden var neppe delt i gammel-

Fra Negarn Ask. (Foto: 1965: B. Kirkeby.)

norsk tid. Plassen Rusestua ble frasolgt med noe skog :1830 (nå kalt Søndre Rus, bnr. 2). Fem år etter ble Negarn skilt ut med 1/5, av skylda.

Av gamle hus kan en nevne hovedbygningen på Øvre Rus som ble helt ombygd under siste krig. Smie stod nordøst for de andre husa. I nærheten der har visstnok også badstua stått. Den nåværende hovedbygningen på Negarn er fra 1835. Den gamle uthusbygningen av tømmer ble revet 1924-25.

Ved delinga 1835 fikk Negarn med Tajet og Bråtan under skogen. Resten av innmarka ble samlet rundt husa nordvest på eiendommen. I utmarka begynte delet ved et gjerdehjørne nord for fegutua og gikk langs den til skogen og videre langs korshogne trær til grensen mot Gjerdrum almenning i Skillingsdalen, derfra til «Fladebytjernet» og langs det, så vest til Langmyra, videre nordover til en stor stein på bakken ved vegen fra plassen Rusestua, og derfra ned til grinda der og endelig nord til utgangspunktet.

Rus og Ask hadde fra gammalt skogen i sameie. I 1680 hadde gjerdrums-sokninger hogd over delet i Djupdalen. 13 år før hadde de hogd i sameie-skogen til Rus og Ask ved Dretnetjernet, og da ble delet gått opp mot almenningen. Det skulle gå fra Dretnetjernet over Dretnemyra ned i Djupdalen og Svarttjernet. Slik ble det også i 1680 dømt at det skulle gå. Seinere kom det til ny strid om delet, som ble gått opp bl.a. høsten 1783 og i 1811. Det skulle gå «først oppetter og så nedetter til Seierstensgruva og Dretnetjernet ... så etter skillebekken til Massetjernet ...» - Sameia mellom Rus og Ask ble utskiftet i minnelighet i 1814 uten at delinga ble tinglyst. Vi får tilfeldig greie på det gjennom en forlikssak høsten 1829. Even og Ola Ask innkalte da Håken Rus til forlikskommisjonen fordi han skulle ha «fornærmet dem ved hogst i deres formente eiendomsskog etter skifting med Håken Rus i :1814». I desember 1829 ble de enige om at Ask og Rus skog skulle beholde samme delemarker som ved skiftinga i 1814: «Delet går fra Kaslbekken (!) til Seiergruen etter myrdrag like opp til Gjerdrum almenning, hvorav Håken Rus eier det på nordre side». Sameia omfattet da øyensynlig bare den øvre delen av skogen, der navnet Sameia ennå er bevart. Om hele skogen til de to gardene har ligget i sameie, er et åpent spørsmål.

Marknavn på Okgarn: Hagan og Nordjordet, Hagabratan, Nordjordsmyra (nord for husa), Mellomjordet, Søjordet, Engsletta, Veslejordet, Venda, Søjordsmyra, Nybrøttet (de tre siste langs sørdelet av eiendommen), Enga, Gudbrandstulykkja. Enga er bakken mot Kasbekken. Sønste delen kalles Olabakken. Der er det gamle tufter, trolig etter husmannsplassen Bakken. Andre navn: Tajet, Tajelykkja, Bråtan, Merramyra.

Eiere

Garden ble tatt opp av øde som krongods, helst fordi ingen kunne vise heimel til garden etter den lange ødetida. Garden tilfalt derfor kronen som herreløst gods. I 1661 pantsatte kongen Rus sammen med en del andre eieendommer her i bygda og i Fet og Aker til Kristianiaborgeren Niels Solgaard, som fikk odelsskjøte i 1663. Jens Ås i Hakadal kjøpte garden seinest 1666. Eier i 1670 var Jens Paulsen Plade, fut på Nedre Romerike, død 1672. Enka hans var Kirsten Hammer (før gift med myntmester Peter Grüner). Hun døde i 1679. Gregers Jensen Plade i Kristiania solgte 6/7 1692 garden for 90 dlr. til Ola Svensen fra Kringler i Nannestad. Han tok den i bruk.

Skyld og skatt

Rus stod i skatteklasse ødegard 1593 og så lenge inndelinga i skatteklasser stod ved lag (til 1838). Skylda var 1646 $\frac{1}{2}$ riksdaler, 1661 og seinere 3 kalvskinn. I 1665 ble skylda foreslått omgjort til $1\frac{1}{4}$ lpd. og økt med $3\frac{3}{4}$ lpd. til 5 lpd. tunge. 1723: Skylda på 3 skinn (= $2\frac{1}{2}$ lpd.) foreslått økt til 10 lpd. tunge. Garden fikk matr.nr. 146. 1838: Ny skyld 7 dlr. 2 ort 6 sk. Nytt matr.nr. 133. 1865: 300 mål åker og dyrket eng og 60 mål havn. 1886: Gardsnr. 17. Ny skyld 17,23 skyldmark.

Brukere

1593-95 hette det at «Jens Rus bruker Ås». Dette kan tyde på at Jens først har tatt Rus opp av øde og seinere flyttet til Ås. Rus må så ha blitt liggende ubebodd ei tid igjen. Neste gang vi hører om garden i skattelistene, er 1625:

I) Jon var br. seinest 1625-33. II) Ola, br. 1633-44, fikk en medbr. i den seinere enebr. III) Torkell, br. til 1662. Han var sagmester ved Haug eller Rotnes sag. Torkell var gift, men kom for nær Gudbjørg Olsd. og fikk «sin boslodd forbrutt». Boet ble registrert i 1643, men «dets formue var mest bortskyldig gjeld». Han måtte likevel bøte «etter hans formue», og kongen fikk $13\frac{1}{2}$ dlr. IV) Ola, f ca. 1634, br. 1662-71. Av barn nevnt Torer, f ca. 1662. V) Jon Trulsen var br. 1669-91, da han døde, g m Marte Tollevsd. Barn: Erik. Jon hadde før brukt Bjørnholt, men måtte flytte da Jens Ås kjøpte den garden. (Jens Ås eide også Rus.) Jon Trulsen hadde søskena Hans, Erik, Olaug og Eli Marte Tollevsd. hadde ei datter fra før, og svigersønnen tok over bygsla: VI) Tomas Kristensen, g m Kari Håkensd. (datter til Håken Rasmussen Berg), br. til 1693, da tok eieren over. Gamle Marte sendte høsten 1692 et langt klagebrev til stattholderen. Verken hun, svigersønnen

eller sønnen Erik hadde råd til å løse garden. Hun bad derfor om at de måtte få byggle den så lenge de ikke hadde noe annet sted å flytte til. Klagen førte bare til at Marte fikk bo i en plass under garden.

Ryddinga av garden var kommet godt i gang alt ved midten av 1600-tallet. I 1657 ble det gitt skatt av 2 hester, 6 kuer og 6 sauer. I 1661 var det 1 hest, 6 kuer og 3 sauer på garden, i 1665 1 hest og 1 sau mer, men 1 ku mindre. Skiftet etter Jon Trulsen i 1692 forteller om 2 hester (4 og 3 dlr.), 6 kuer og ungdyr, 4 sauer, 2 lam og 1 geit på garden. Boet etter Jon var i det hele fattigslig og balanserte med 32 dlr. Foruten husdyra var det av løsøre bare ei gryte, en så, en bakstegagn med takke, en utslitt slipestein, et lite bryggekar, ei stavtønne, ei øltønne, en naver, ei lita handkvern, ei benkedyne, to arbeidsseler og ei gl. harv. Kornet på bua var 4 tn. havre, ½ tn. rug, ½ tn. blandkorn. I 1661 ble det sådd 23¾ tn. korn på garden, og avlinga var etter tienden 6¾ tn. Fire år etter var utsæden 4 tn. og avlinga 8¾ tn. blandkorn.

VII) Ola Svensen fra Kringler i Nannestad, br. 1693-1704, da han døde, g m Helle Kristoffersd., d 1724, 68 år gammel, kjøpte garden i 1692. Barn: Gullik, f ca. 1681, Berte, f ca. 1683, g m Halvor Gunnerson på Mork i Hakadal, Inger, g m Rasmus Hansen på Haug i Nittedal, Ragnhild, f 1689 på Kringler, g m Nils Torgersen på Dal, Marte, g m Ola Torgersen på Spenningsby, Kristoffer (se neste), Anne, f ca. 1700, Yngste sønn løste garden fra medarvingene 20/1 1725 for 190 dlr. og lånte 120 dlr. av Hans Kjølse på Rud øde i Nannestad: VIII) Kristoffer Olsen, f ca. 1696, br. til han døde i 1748, g m Gjertrud Håkensd., som vi ikke veit hvor var fra. Hun døde i 1732. Barn: Ola, f og d 1725, Håken 1726-27, Håken (se IX), Ola, f ca. 1731. Kristoffer ble g 2. gang m Eli Nilsd., søster til Hans Nilsen på Haug i Nittedal. Hun døde i 1747. Barn: Jakob ca. 1735-53. IX) Eldste sønn, Håken Kristoffersen, tok over garden. Han var f ca. 1727, br. 1748-64, da han døde, g 1749 m Maria Trondsd. fra Kirkerud, som døde kort etter bryllupet. Håken ble gift igjen i 1750 med Kari Bårdsd. fra Nøkleby ca. 1733 1809. Barn: Gudbrand, f 1751, Maria, f og d 1755, Berte, f og d 1756, Berte, f 1751, g 1775 m enkemann Gudbrand Eriksen på Haug i Nittedal og 2. gang m Lars Olsen på Glømmi, Henrik ca. 1753-1837, Marie, f ca. 1762, Gjertrud, f og d 1763. Enka Kari ble i 1764 g m Hans Eriksen fra Arteid i Sørum, og med dem kom ei ny slekt inn på garden (se X).

De offisielle oppgavene fra 1723 sier at det var 2 hester, 7 storfe, 6 sauer og 6 geiter. Oppgavene var som vanlig for små. På skiftet etter Ola Svensen høsten 1704 ble det taksert 4 hester (5, 2, 2, 1½ dlr.), 7 kuer, 3 ungdyr, 1 okse, 1 kalv, 9 sauer, 3 geiter, 2 bukker og 3 griser. På skiftet etter Gjertrud Håkensd. i 1732 var det 3 hester (5, 3, 2 dlr.), 7 kuer (2½ - 3 dlr.), 6 sauer (à ½ dlr.), 4 geiter (à ½ dlr.), 1 bukk, 1 purke og 2 griser. I 1748 ble det skiftet

3 hester (7, 6 og $3\frac{1}{2}$ dlr.), 6 kuer ($2\frac{1}{2}$,- $3\frac{1}{2}$ dlr.), 8 sauer med lam, 6 geiter, 5 geitunger og 2 purker. Året før hadde det vært skifte etter Eli Nilsd. Besetningen var da noe større og takstsummen noe høyere. De 7 kuene ble taksert fra 3 til 4 dlr. og de 3 hestene til 9, 7 og 5 dlr. Videre var det bl.a. 3 ungdyr. Husdyrprisene - og prisene i det hele gikk stadig opp utover 1700-tallet. I 1764 ble de 3 hestene taksert til 18, 15 og 8 dlr., de 8 kuene til 4 og $4\frac{1}{2}$ dlr. Videre var det av husdyr 4 ungdyr, 1 høstkalv, 7 geiter, 1 bukk og 1 purke.

Etter oppgavene i 1723 ble det sådd $5\frac{1}{2}$ tn. korn på garden og høstet 15 tn. Høyavlinga var 24 lass. Etter de andre offisielle oppgavene utover til vel midten av 1800-tallet økte utsæden og avlinga til $8\frac{1}{4}$ og 33 tn. i 1791, $10\frac{1}{2}$ og 45 tn. i 1835, $30\frac{1}{4}$ og 86 tn. i 1845, $25\frac{1}{2}$ og 146 tn. i 1865. Vi ser at avlinga blir satt til 3 foll både i 1723 og 1791, men til vel 4 i 1835 og 1845 og nærmere 6 i 1865. Skiftet i 1704 viser at det var tatt av 5 tn. havre og $1\frac{1}{2}$ tn. blandkorn til såkorn, altså 1 tn. mer enn i den offisielle oppgaven nesten 20 år seinere. I 1764 var såkornet 8 tn. havre og $\frac{3}{4}$ tn. blandkorn.

Ola Svensen satt ganske godt i det, og skiftet etter ham ble i 1704 gjort opp med $87\frac{1}{2}$ dlr. i formue (løsøretakst) og $7\frac{1}{2}$ dlr. i utgifter, derav 3 dlr. for gravferda. Garden ble utlagt arvingene uten taksering. Enka dreiv garden til hun døde, og skiftet ble holdt 22/4 1724. Sønneren Kristoffer klarte seg ikke så godt som faren, men så måtte han låne 120 dlr. for å løse ut medarvingene da han tok over garden. Gjelda var $110\frac{1}{2}$ dlr. på skiftet etter ham - og formuen (løsøretakst) 100 dlr. Sønneren Håken Kristoffersen løste inn pantelånet til faren fra 1725 og tok i 1750 opp et nytt på 180 dlr. hos Jakob Jakobsen Skøyen. To år etter betalte han det ned til 160 dlr. og flyttet det over til svigerfaren Bård Larsen Nøkleby Boet etter Håken ble gjort opp med $434\frac{1}{2}$ dlr. i formue, derav 260 dlr. for garden. Gjelda var $192\frac{1}{2}$ dlr. Av sølv eide boet et staup med innskrift «Haagen Amundsen 1673, C.O.S. - 1706» (6 dlr.), ei skje med bokstavene A.C.S. C.C.D. 1701 ($1\frac{1}{2}$ dlr.), ei skje med H.E.S. (1 dlr.) og ei skje uten bokstaver. Enka etter Håken Kristoffersen ble i 1764 g m X) Hans Eriksen fra Arteid i Sørums, br. til han døde i 1798, 71 år. Barn: Håken (se XI), Erik 1771-74, Anne, g 1793 m Lars Amundsen på Strøm. Hans solgte halve garden til sønnen for 550 dlr. i 1787 og forbeholdt seg føderåd som først skulle tre i kraft når han solgte den andre halvdel. Det bestod i all åker og eng mellom Ask-brua sør på eiendommen og den øverste venda på sørsida av vegen, og fra den øverste venda i sørøst til delet

mot Ask. Kontrakta trådte aldri i kraft. Enka Kari beholdt halve garden til hun 1805 gav opp boet. (Sønnen Henrik Håkensen døde som innerst på garden i 1827, 74 år). Formuen var da 1063 dlr. (950 for garden) og utgiftene 92 dlr. Sønnen i siste ekteskap tok over det hele: XI) Håken Hansen, br. 1787-1830, d 1850, 89 år gl., g 1786 m Kari Botolfsd. fra Kjul, d 1831, 62 år. Barn: Erik (se Rupestua), Anne, f 1790, g 1813 m Anders Kristoffersen Nordby, Marte, f og d 1792, Marte, f 1793, g 1813 m Ola Gudbrandsen Ask, Kari, f 1796, g 1816 m Jørgen Jensen Østby, Hans, f og d 1799, Berte, f 1799, g 1818 m Jens Jakobsen Kjul, g 2. gang 1823 m Morten Olsen Nøkleby, Mari, f 1801, g 1824 m Ola Botolfsen Kirkerud, Hans, f 1803 (se Øvre Rus), Gudbjørg, f 1806, g 1827 m Hans Sørensen Blikrudhagan, dødfødt pike 1809, Botolf, f 1810, Jakob, f 1813, g 1834 m Anne Dorteia Hansd. fra Myrer (barn: Anne Lovise, f 1841), br. av Nordgarn Nordby. Håken gav 1789 sammen med faren 2 dlr. i formuesskatt. I 1794 anla Lars Olsen Glømmi odelssak mot ham, men tapte saka. Håken betalte 2 $\frac{2}{3}$ tønne havre kontant og fikk 2 tønner på kreditt i 1808. Året etter gav han opp inntektene til 250 dlr. og måtte ut med 8 dlr. i skatt. 1816 gav han 22 rbdlr. i skatt. Garden delte han mellom sønnene i 1830 slik at eldste sønn fikk plassen Rupestua, neste eldste hovedbølet og nest yngste Negarn (i 1835).

ØVRE RUS, gnr. 17, bnr. 1

I) Hans Håkensen, f 1803, br. 1830-72, da han døde, g 1830 m Anne Dorteia Botolfsd. fra Mork (1811-96), tok over denne delen av farsgarden. Barn: Christian, f 1831, gift til Nord Strøm, Karine, f 1834, g m Gustav Jensen Nordby i 1860, Andreas, f 1836, reiste til Amerika og falt i borgerkrigen, Anne Marie 1839-82, Helene, f 1841, g 1875 m Jens Christian Olsen på Døli, Martin, f 1844, reiste til Amerika og ble restauratør, Jacob (se 2), Anton, f 1849, g 1899 m Olevine Elvine Olsen fra Sør-Audnedal (f 1875), Birgitte, f 1853, g m Olaus Døhlle (lensmann i Gol), Karoline, f 1857. Hans gav 1200 dlr. +. føderåd for garden. Enka skjøtet til nest yngste sønn for 2500 dlr. og føderåd: 2) Jacob Hansen Ruus 1846-1916, br. 1872 1915, g 1874 m Alette Martinsd. Tøyen 1854-1910. Barn: Elida, f 1877, g 1901 m Johannes Kristiansen Koller i Lunner på Hadeland, Hans 1878-94 (akte i hjel seg), Karl, f 1880, reiste til Amerika, Birger, f 1881, kjørte i hjel seg på Linnerudsletta, Alma, f 1884, Martin (se 3), Valborg, f 1888, g m Arne Moe på Mo. Jacob Ruus dreiv godt med både husdyra og jorda. Han hadde god råd og holdt mange store lag. Han kjøpte slåmaskin tidlig og leide den bort til grannene (fortalte Hans Spenningsby). Jacob Ruus solgte en liten part (skyld 8 sk., bnr. 2) for 65 dlr. til

Jacob Håkensen Nordby i 1872 og 1909 «Rus skog østre» (bnr. 9, skyld 65 øre) til Haakon Pettersen. Yngste sønn tok over garden for 35 000 kroner, «hvorav for løsøre og aksjer 10000 kroner». 3) Martin Jacobsen Ruus, f

1886, br. 1915-34, d 1952, solgte garden våren 1934 til 4) Nils Kasa fra Vang i Valdres, f 1899, d 1964 i Norderhov. Han solgte i 1940 (skjøte 1942) til 5) Einar von Zerrlichow fra Oslo. Han restaurerte hovedbygningen under krigen. Driftsbygning ble ferdig i 1947. Garden ble høsten 1950 solgt til 6) Magne Stubbom fra Ringsaker, f 1913, g m Margrethe Johannson, f 1918 i Oslo. Barn: Erik, f 1949, Anne, f 1952, Lilla Margrethe, f 1953.

Til 1959 var det vanlig med 2 hester, 15-20 kuer + ungdyr. Da ble besetningen solgt og drifta lagt om til delvis kornbruk: 100 mål bygg, 30-40 mål havre, 5 mål poteter, resten eng og beite. Innmarka er i alt ca. 200 mål og skogen 625 mål.

NEDRE RUS (NEGARN), gnr. 17, bnr. 5

1) Botolf Håkensen fikk kjøpe på denne delen av Rus fra broren på Øvre Rus for 350 dlr. 29/8 1835, men det er trolig at han hadde bygd og ordnet seg her slik at han flyttet inn som nygift alt året før. I 1845 solgte Botolf en liten part ved Kasbekken til Lars Spenningsby for 80 dlr., og Botolf fikk dessuten rett til fritt å skjære 2 tylfter tømmer på saga der om året. Botolf var f 1809, br. 1834-84, da han døde, g 1834 m Anne Marie Evensd. fra Rotnes 1813-87. Barn: Karen Lovise, f 1833, Hans, f 1835, Christian, f 1837, g 1863 m Karine Jakobsd. på Nordby og tok over garden der (barn født på Rus: Dina, f 1860), Elen Maria, f 1840 g 1883 m Andreas Olsen fra plassen Pynten under Slattum (tjente på Øvre Rus, han og Maria dreiv hvilestedet Bånkallenga i mange år), Anders, f 1843, reiste til Kristiania, Anne Karine, 1850-60, Thorvald. Yngste sønn tok over garden for 2000 kroner og føderåd: 2) Thorvald Botolfsen Ruus, f 1855, br. 1885- ca. 1908, da han døde, g 1881 m Helga Lovise Larsd. fra Spenningsby, f 1862. Barn: Inga, f 1881, Hans, f 1886, Birger (se 3), Anna, f 1895. Enka satt i uskiftet bo fra 1908 til hun 6 år etter solgte til yngste sønn for 6000 kroner og føderåd: 3) Birger Ruus, f 1890, br. 1914-18, solgte det meste av skogen (bnr. 3, skyld 60 øre og om lag 200 mål) i 1916 til Jens Hauger på Nordby. Resten av garden gikk for 11000 kroner til 4) Gustav Andersen br. 1918-31. Han reiv den gamle låven og satte opp en av bindingsverk i 1924-25. Garden ble solgt i 1930 til 5) Olav Gunleiksrud, før br. av Nedre Nordby.

Stuebygningen er den gamle, fra 1835 eller kanskje litt før. I 1931 kjøpte Olav Gunleiksrud et stabbur i gammel romeriksstil av Kr. Feet på Holter og satte det seinere opp på sitt tun. Uthusa på garden var små og skrøpelige. Jorda trengte drenering og gjødsling. Ny driftsbygning ble bygd 1959. Noen år før kjøpte Olav Gunleiksrud Gudbrandsstua (gl. husmannsstue på Øvre Rus) og satte den opp i bjørkeholtet ved «dammen» (sagdammen i Kasbekken). Han solgte en del av Tajet til Rolf Andersen i 1935. I begynnelsen av 30-åra fødte garden 2 kuer, 1 hest. 1964: 2 hester, 1 føll, 8 kuer, 2 kalver,

3 griser. Jordareal: 12 mål bygg, 6 mål havre, 3 mål poteter, 3 mål rotvekster, 30 mål eng, 10 mål beiter. 90 mål skog på åsen.

SØNDRE RUS (RUSESTUA), gnr. 17, bnr. 4

1) Erik Håkensen fra Ø. Rus kjøpte den gamle husmannsplassen av faren for 250 dlr. i 1830, men fikk nok med noe mer jord enn det som hadde hørt til plassen, foruten skog Erik var f 1787, br. 1830-50, da han døde, g 1830 m Dorthea Evensd. fra Ask, f 1810. Enka ble g m 2) Daniel Andersen fra Myrerenga. Barn: Anton Edvard, f og d 1852. Daniel solgte et skogstykke (bnr. 6, skyld 17 sk.) til Nils Hermansen på Åmot i Gjerdrum i 1854 for 110 dlr. og året etter bruket her for 600 dlr. til 3) Anders Evensen fra Ask, f 1822, br. 1855-67, g 1. gang m Anne Marie Andersd. og 2. gang 1862 m Birgitte Evensd. fra Kjulstua Barn: Martine Emilie, f 1863, Anne Marie, f 1865, Dina, f 1870. Anders solgte et skogstykke (bnr. 7) for 200 dlr. til Lars Nitteberg i Gjerdrum i 1855 og plassen Myra fem år etter. Bruket her skjøtet han for 326 dlr. til 4) Daniel Andersen Dahl, br. 1867 69, da han fikk 400 dlr. av 5) Ole Amundsen Løkken fra Eidsberg, f 1793, br. 1869-80, da han døde. Ole var enkemann da han kom, men hadde med seg Ole Kristiansen med familie. De dreiv som blikkenslagere, skomakere, skreddere og urmakere. Til å begynne med gikk de rundt i bygda og solgte blikktøy, og i februar var de på marken i Kristiania. En av dem lagde en sykkel med et stort og et lite hjul og var vel den første som hadde «veltepetter» her i bygda. Redskap lagde de også. Men navnet Rusestua likte de ikke. «Ein gong var en ta dom hime», fortalte Hans Spenningsby (f 1859), «og det passe slik at han fekk medda'. Han likte nok potetene og sa at dom var gode. - «Å, dere har vel gode poteter i Rusestua au», kom'a mor til å si før 'a fekk tenkt seg om. Det vart'n nok svært fornærme for—og 'a mor visste itte hossen hu skulle få gjort det bra att». En av dem sa engang at «det er itte Rusestua, for det er både kjøkken og kammers». Ole Amundsen hadde ikke livsarvinger og testamenterte bruket til 6) Ole Kristensen, som var født i «Kalan» (Karlanda?) i Sverige :1821, d 1890, og g m Stina Nilsd. fra Eidsberg (1822-1901). Barn: Oscar, f 1854, Julius, f 1857 (kalt Jul Rusestua), Severin, f 1859, Jens, f 1862, Hilda Emilie, f 1856, Mina Kjerstine, f 1853. Ole kjøpte igjen skogparten bnr. 7 i 1884 for 1000 kroner. Arvingene (Oscar, Severin og Hilda Ruus og Mina og Othilie Sognæs) skjøtet i 1917 S. Rus med flere eiendommer for 26 000 kroner til 7) Aubert Olsen, som to år etter solgte for 29 000 kroner til 8) Henrik Bruhn-Johannesen. Han fikk i 1925 45 000 kroner av 9) Jens Beck. Sønnen Jens Christian, f 1920, forsvant etter å ha hoppet ut i fallskjerm over Norge under krigen. Fru Beck skjøtet eiendommen i 1945 til

10) Eiliv Stephesen fra Oslo, f 1/11 1899, g m Gudrun Bogen, f 12/9 1903. Barn: Nanna, f 2/5 1928, bosatt i Stockholm, Hans, f 6112-1931, bosatt i Oslo. Jordvegen forpaktet av Magne Stubbom på Rus.

FJELLBEKK (MYRA), gnr. 17, bnr. 5

Anders Evensen i Rusestua solgte i 1860 for 270 dlr. til 1) Kristen Andersen i Kristiania. Han skjøtet i 1876 for 400 dlr. til 2) skipstømmermann Ole Olsen Weberg, g m Anne Helene Andersd. Barn: Pauline Ovidia, f 1876 d 1877, Paula Caroline, f 1878. Fra Weberg gikk stedet i 1884 for 720 kroner til 3) Andreas Olsen Ruus (se Rus), som tre år etter fikk 20 kroner mer av 4) enke Gunhild Sofie Christoffersen, f 1843, d 1895. Arvingene hennes nøyde seg med 900 kroner i 1897, da de solgte Myra til 5) I. C. Schiseng, som tok 4000 kroner av 6) Martin Engebretsen i 1902. Han solgte tre år etter for samme kjøpesum til 7) M.O. Smeby, som døde 1936. Heimlen gikk over til eneste arving, 8) Thora Dybedal, født Smeby, f 1888, g m Jørgen Dybedal fra Trøgstad 1893-1965. Barn: Kjell, f 1925, bosatt i Oslo, Odd, f 1928, g m Else Næs, fra Oslo, f 1932. Eiendommen er på 10-12 mål dyrket og fødte 2 3 kuer og hest. Nå er det husdyrløst.

Plasser og husmenn

Plassen Bakken var tatt opp i havnehagen i sørvestkanten av eiendommen, tett ved delet mot Ask i 1694. Husmannen hette Ola. Stedet kalles ennå Olabakken. Det er de bratte bakkene ned mot Kasbekken sørvest på eiendommen. Omkring 1730 kom Rusestua opp i skogkanten sør på eiendommen. I 1790-åra var det to plasser med dette navnet, men den ene fikk seinere navnet Gudbrandsstua og lå i skogkanten ovafor garden. Den gamle, røde stua har stått til etter 1955. Jorda ble lagt ut til havn da den siste husmannen sluttet.

Tajet fulgte med Negarn ved delinga og var kommet opp rett sør for Gudbrandsstua litt ut på 1800-tallet. Den ble lagt ned omkring 1900 og husa revet. Merramyr eller Myra ble ryddet og bygd i skogen ovafor Rusestua omkring 1850-60. Stedet ble frasolgt straks og heter nå Fjellbekk. 1846 ble det gitt kontrakt på noe jord oppe i skogen, og det ble da bygd en plass på vestsida av Flabben. Vi har her trolig for oss Holen, som det ennå går frasagn om i bygda. Der bodde Maria Holen. Plassen ble sikkert nedlagt da hun døde i 1857.

BAKKEN. Ola Svensen, husm. fra seinest 1692 til 1708, da han døde, 41 år gl., gav tiende av 10 tn. havre 1705. Ola betalte 1 ½ dlr. året i avgift, og fra 1693 pliktet han også å arbeide 1½ dag på garden om sommeren. Enka, Kari Tostensd., lot søsterdattera Mari Olsd. møte for retten seinhøstes 1711 og føre fram klage over at sjølvfolka på Rus «med makt har bemektiget seg den plass som Ola Svensen og kone har oppryddet av øde skog og mark, og de på Rus vil na bruke plassen sjøl og ikke gi den fattige enke noe, hverken for jordens oppryddelse eller hus, som han har fått tømmer til i andre skoger ...» Ingen møtte fra Rus, og saka ble utsatt til neste ting. Den gamle enka skulle få bo i plassen så lenge. Våren etter møtte Bottel Kirkeby og førte

saka for henne, men hun ble dømt til å flytte mot å få erstatning for husa «og den bekostning som er anvendt på plassens oppryddelse etter uvillige menns besiktigelse . . . så den fattige enke derfor kan være fornøyet». Seinere har det ikke vært husmannsplass på Bakken, men det brattlendet Ola ryddet, kalles Olabakka den dag i dag.

RUSESTUA. 1) Ener Amundsen tok opp denne plassen kort før 1735. Han døde alt 1738, 32 år gl. Barn: Jens, f 1735, d 1737, Eli, f 1737 (faddere Etmund Østby, Ola Rus og Berte Ask). 2) Truls Kristoffersen må ha tatt over plassen (dattera Boel, f 1739). Seinest 1741 kom 3) Kristen Håkensen (g m Ingrid, d 1750), som var husm. til han døde i 1753, 73 år gl. 4) Ola Rasmussen tok over og var husm. ennå 1773, g m Anne Olsd. Barn: Kari, f 1751, Jakob, f 1752, Kristoffer, f og d 1754, Hans, f 1755, d 1772, Kristoffer, f 1758, d 1761. Det var også en annen plass Rusestua i siste halvdel av 1700-tallet. Det kan ha vært den seinere Gudbrandsstua, men helst var det en tredje plass - slik at det var to husmenn i sjølve Rusestua i atskillige år: 5) Gudbrand Rasmussen var husm. her fra seinest 1746 til han døde i 1766, 54 år gl. Han var g m Mari Helgesd. Barn: Anders, f 1746, d 1783, Hans, f 1748, d 1783, Inger, f 1751, d 1754, Jens, var krøpling, d 1802 «i Rusestuen», 61 år gl., og Marte (se 6). Enka, Mari «Rusestuen» dreiv visstnok sin del av plassen da hun fikk ei halv tønne forstrekningshavre i 1773, ja, kanskje helt til hun døde i 1790, 64 år gl. Ola Rasmusen må ha flyttet herfra i 1770-åra, og da kan Mari og barna kanskje ha tatt over hele Rusestua. De siste åra brukte trolig svigersønnen noe av plassen. 6) Hans Olsen, husm. til 1830, d 1832, 80 år gl., g 1783 m Marte Gudbrandsd., d 1824, 85 år, sikkert datter til Gudbrand Rasmussen. Hans var sagdreng i 1791 (på Haug eller Rotnes sag). Dette året sådde han ei tønne korn og høstet fire, fødte 1 ku og 1 sau. I 1827, 71 år gl., giftet Hans Olsen «Rusestuen» seg med enke Anne Olsd. «Rusestuen», som var 50 år gl. (d 1866, 92 år). Tre år etter tok eldste sønn på Rus i bruk plassen her som sjøleier.

GUDBRANDSSTUA. Det må ha vært denne plassen som var i bruk alt i 1760- og 1770-åra, da Jakob Iversen, g m Barbra Hansd., var husm. under Rus. Han fikk ½ tn. forstrekningshavre 1773. Seinest 1777 kom Gudbrand Nilsen, som plassen trolig fikk navn etter, men den var ikke i bruk verken 1801, 1816 eller 1823. Gudbrand var husm. til han døde i 1797, 55 år gl., g m Anne Hansd. Barn: Nils, f 1777, Kari, f og d 1780, Kari, f 1782. Gudbrand sådde ¼ og høstet 1 tønne korn 1791, fødte 3 kuer og 8 sauer.

Omkring 1835 bodde visstnok en Lars Olsen her og omkring 1840 Hans Olsen, g m Karen Maria Andersd (barn: Inge Maria, f 1840). Deretter må Peter Hansen ha kommet hit. Han var g m Anne Karstensd., d 1843, 39 år. Barn: Hans, f ca. 1835 på Strømseiet, g 1862 m Mathea Larsd. fra Dalseiet og da bosatt på Haugerhagan, Inger Marie, f ca. 1838. Høsten 1844 ble det holdt skifte i plassen «Gudbrandsstuen under Ruus» etter Anne. Enkeman-

nen erklærte at han «aldeles ikke var mer eiende enn 1 rød ku», som ble vurdert til 10 dlr. Gjelda til Ole Andersen Burås var 8 dlr. «Det resterende som boet eide, gikk med til avdødes begravelse», og enda måtte de få litt bidrag av fattigkassa. Peter ble g 2. gang 1844 m Berte Marie Nilsd. fra Østby, f i Skedsmo ca. 1817 og flyttet til en plass under Ask kort etter. Plassen her ble samme året tatt over av Gullik Gulliksen fra Skøyeneiet, f ca. 1817, g 1844 m Johanne Jonasd. fra Strømseiet, f ca. 1821 i Grue. Barn: Christian, f 1852, Johan, f 1855, Mathea, f 1858, Theoline, f og d 1861, Christine, f 1863.

TAJET må være tatt opp som plass omkring 1830, men den første vi veit om her, er svigersønnen på Rus, Jørgen Jensen, som før hadde vært br. av Østby, men måtte gå fra garden i 1837. Helst flyttet han rett hit da. Jørgen var født 1789 og døde i 1851 for egen hånd. Enka, Kari Håkensd., bodde aleine her i 1865. Hun hadde da ikke andre husdyr enn en sau og satte bare ½ tn. poteter på jordflekken utafor stua. I 1875 bodde hun ikke på Rus, men hun døde på garden her tre år etter. Plassen ble tatt over av Søren Gulliksen, f 1823, husm. til han døde i 1899, g m Karen Christiansd., f 1826. De bodde som innerster på Rus alt 1854, da dattera Inger Maria (d 1859) ble født, så ei tid innerst på Ask, og der ble disse barna født: Jens, f 1856, d 1859, Petrine, f 1859, Gulbret, f 1862, Jens Christian, f 1864. Søren hadde ei ku og sådde litt bygg foruten 1 tn. poteter i 1875. Enke Christine Hansen (f 1816) døde i Rustajet 1897.

HOLEN. Erik Håkensen i Rusestua (Søndre Rus) forpaktet i 1846 litt jord for 3 dlr. året til skomaker Johannes Kristoffersen Østerud fra Ullensaker og kone på levetida deres. Dette dreide seg helst om noe jord helt oppe ved Flatbytjernet (Flabben). De to ektefolka hadde rett til å ta kvist og stubber til ved og dessuten gjerdefang i skogen. Johannes ble 1847 g m Mari Torbjørnsd., enke etter Lars Olsen i Askbråtan, som for øvrig lå et godt stykke til skogs. Mari var født 1795 i plassen Stua under Haug i Nittedal. - Høsten 1849 var det forhør på Bjertnes over «kone Mari Torbjørnsdatter Ruseiet av Nittedal og Hans Kristoffersen Tveitseiet av Gjerdrum for løs-aktig levnet». Den gode skomaker hadde nemlig anmeldt kona si og gjerdrumssokningen. «Klageren, Johannes Kristoffersen Ruseiet, 60 år, forpakter eller husmann under Rus», stod så fram for retten. Han fortalte at «hans plass ligger i nærheten av Gjerdrums almenning, hvor Hans Kristoffersen i de par siste år har vært meget på arbeid. Klageren har just ikke selv erfart at hans kone og anmeldte har søkt seng sammen, hvilket de har gjort i de siste par år, men de oppgitte vitner forsikret for ham at de hadde sett det. De har holdt et slikt syndig hus at han ikke har kunnet få fred i sitt eget hjem, men har ofte måttet være borte på arbeid i Nittedal og Gjerdrum». Mari kom deretter fram for retten og fortalte at hun før hadde

vært gift med Lars Olsen og hadde sju barn med ham, men to var døde. Dessuten hadde hun et barn før hun ble gift (Jakob, f på Berg 1818, far Ola Olsen fra Dal). Hun hadde bare en gutt på 11 år heime (Andreas, f 1838 i Askbråtan). De andre seks var voksne og ute i tjeneste. Sjøl var hun født på en plass under Haug i små kår og kom derfor i sitt tredje år til morbroren Hans Olsen på Rudseiet. Men alt 8 år gammel måtte hun ut som gjeter- og tjenestejente hos fremmede. Som gift med Lars Olsen «oppsatte» hun og mannen seg ei tid hos hennes mor og stefar Amund Olsen i en plass under Rus. Seinere levde de som husfolk under gardene Berg, Rus og Gaustad og som innerster under Ask, der Lars Olsen døde. De levde tålelig godt sammen, men Lars var sjukelig, og de slo seg gjennom så godt de kunne. Med unntak at hun for 11-12 år siden ble dømt til to måneders tukthus for - som hun sier - å ha solgt tobakk, forsikret hun at hun var ustraffet. Angående tiltalen forklarte hun at hun som enke bodde under Ask og hadde understøttelse av fattigvesenet. Men hun hadde alltid bestrebet seg på å slå seg igjennom uten andres hjelp og uten å gå og slenge bygdimellom. I håp om at hun og nåværende mann ved forenede bestrebelser skulle erverve det fornødne til livets opphold, giftet hun seg med ham. De forpaktet et stykke jord under Rus på livstid nær Gjerdrum almenning og satte opp ei stue. Men med oppdyrkinga og de øvrige bygningene gikk det smått da hennes mann ikke hadde noen stadighet eller lyst til arbeid. Han fant kun smak i å gå og slenge bygdimellom på som han sier - skje-, sleiv- og børstearbeid. Men hun hadde aldri sett at han hadde penger med fra det arbeidet, bare litt ubetydelig mjøl engang imellom. Barna og andre hjelpsomme folk her fra bygda hadde således ofte hjulpet henne med vår- og høstearbeidet. Forrige høst hadde hun sagt til mannen sin at hun ville leie folk til å oppføre hus til sauene og geitene deres, da han ikke satte dem opp og hun ikke kunne. Søskenbarnet hennes, Hans Kristoffersen Tveitseiet, satte så opp ei jordhytte. Men for dette arbeidet hadde han ikke fatt noen betaling av mannen hennes, og i denne anledning var de nok blitt uvenner. Hun forsikret for øvrig at hun aldeles ikke hadde ført noe straffverdig levnet med Hans Kristoffersen. Hennes mann hadde nesten siden de ble gift, holdt en svare støy med henne og beskyldte henne for å holde seg med andre, ikke bare med Hans. Deres hus ligger midt i skogen, og derfor må de ofte huse folk som ligger på skogsarbeid. Hans Kristoffersen fortalte at han også kom ut i tjeneste hos fremmede 8-9 år gammel som gjetergutt, «og har derfor kun fått den alminnelige undervisning i omgangsskolen og kan ei skrive eller lese skrift». Rettssaka gir i det hele et godt bilde av vilkåra arbeidsfolk levde under den gangen, men like interessante er de opplysningene vi får om Mari Torbjørnsdatter, som har levd videre på folkemunne som «Maria Holen» til denne dag. Johan Andersen (f 1870) på Rotneshjørnet bodde i slutten av 1890-åra hos Jon Moskogen, som var med mor si til Maria en høst da han var gutt. Maria kunne hjelpe til når dyr ble borte i skogen - bare hun fikk litt

tobakk. Jon fortalte at hun gikk bort til grua, rotet litt i aska og mumlet noe før hun igjen snudde seg og fortalte hvor kuene var. Og det stemte, men det kom vel helst av hun var bedre kjent enn noen i åsen, der hun hadde bodd i atskillige år og vært gjeterjente helt fra hun var 8 år, så hun visste sikkert godt hvor de helst gikk om høsten. Jon fortalte også at Maria hadde en sønn hos seg. Engang var han i byen og skulle selge en geitebukk. Han kom på den brede veg og drakk seg full. Mora ble så gal da han kom heim, at hun ga ham pryl. Gutten ble så ulykkelig at han kastet seg ut for det høge berget i nordenden av Flabben og druknet. Han ble aldri funnet, heter det. Han er da heller ikke å finne i kirkebøkene, men Mari Torbjørnsd. døde i 1857, 62 år gl. Siden har det ikke bodd husmannsfolk ved Flabben.

Tomter og parseller av Rus, gnr. 17.

NAVN	Bnr.	Skyldsatt	Fra bnr.	NAVN	Bnr.	Skyldsatt	Fra bnr.
Rus	2	1874	1	Rusvangen	13	1920	3
Rus	3	1835	1	Skogli	14	1920	3
Rus	4	1930	1	Bjørkelia II	15	1925	10
Fjellbekk	5	1860	4	Siribu	16	1936	3
Skog	6	1954	4	Skogli II	17	1937	10
Skog	7	1855	4	Sannbo	18	1937	3
Rus	8	1855	7	Siribu II	19	1940	6
Skog	9	1909	1	Gudbrandsstua	20	1941	1
Skog	10	1916	3	Lillebo	21	1947	18
Bakkestua	11	1920	4	Rusli	22	1951	10
Bjørkelia	12	1920	4	Løkka	23	1959	1

Flyfoto av Øvre Rus.